

Sobre el Palau dels Marau, o Casa dels Santonja, de l'Olleria

Autor: Comissió de Llegat històric i artístic

Coordinador: Jesús Huguet i Ramón de Soto

Ple: 28 de novembre de 2005, a Ibi

Antecedents

Amb data 26 de juliol de 2005, registre d'entrada en el C.V.C. núm. 789 del 28-7-05, el Col·lectiu "l'Olla" de la població de l'Olleria es dirigeix al Consell Valencià de Cultura per tal d'exposar la seua preocupació davant la situació en la que es troba el Palau dels Marau, també conegut com Casa dels Santonja, de l'esmentada població. El perill d'espoli i el continu deteriorament són les raons aportades per demanar-li al Consell Valencià de Cultura que envie una comissió a l'edifici per tal de realitzar un informe sobre l'estat i condicions del palau. Acompanya a la petició un dossier amb reproduccions fotogràfiques i documentació escrita del palau.

La Presidència del Consell Valencià de Cultura va encomanar a la Comissió de Llegat Històric i Artístic la redacció de l'informe corresponent. I aquesta va delegar en els consellers de Soto Arándiga i Huguet Pascual la visita oportuna que es va formalitzar el dia 9 de novembre de 2005.

En la visita van estar acompanyats per diversos membres del col·lectiu demandant així com per l'alcalde la vila i l'arquitecte municipal, que facilitaren complidament la tasca dels membres del Consell. L'alcalde i l'arquitecte municipal es comprometeren a enviar al C.V.C. el projectes d'intervenció que s'han proposat darrerament. També ens informaren que la única institució que fins ara mateix havia prestat un cert suport era la Diputació Provincial de València, aportant un ajut econòmic per a la reparació del sostre de l'edifici.

Fets

El Palau dels Marau, o Casa dels Santonja, és un edifici situat en el casc antic de la vila de l'Olleria, carrer Ravalet núm. 11, de planta baixa i dos altures més un ampli pati i hort que limita amb el que fou antic fossar de la població. La dimensió de cadascuna de les plantes (baixa i altes) és aproximadament de 700 m². (el que significa més de 2.000 metres en total) i el pati-hort, unit al qual hi ha uns habitacles que en algun moment s'usaren com magatzem de vidre que sumen uns

1.200 m2., ocupa una extensió considerablement major, segurament pròxima als 3.000 m2..

La construcció de l'immoble original segurament s'iniciaria els primers anys del segle XVIII, ja que l'estructura encara conserva els trets de les cases senyoriales de l'època. Però com a conseqüència del terratrèmol de 1748 (que tant afectà a aquesta zona, entre altres edificis emblemàtics destruí el Castell de Montesa causant la mort dels darrers frares de l'Ordre) els propietaris reiniciaren la construcció dotant-la de moltes de les característiques de les obres de finals del XVIII i principis del XIX.

Els Maraus, primers propietaris i constructors de l'edifici, eren uns rellevants membres de la burgesia valenciana liberal, amics dels Bertran de Lis, i coneguts propietaris de terrenys i finques pels voltants. La seua importància cívica i política en la zona, i també en la resta del territori valencià, fou considerable.

Després de distints canvis de propietaris, durant més de dos-cents anys passà per moltes mans, en 1997 l'adquirí l'ajuntament amb el propòsit d'instal·lar un museu sobre la tradició i història vidriera de la població. Instal·lació que aprofitaria que l'edifici ocasionalment va formar part del negoci vidrier com magatzem i dipòsit (encara hi ha molts exemplars i models de botelles i ampolles abandonades per algunes de les sales inferiors).

L'estructura de la finca ha estat alterada en el segle XX per la construcció d'algunes dependències que, al voltant dels anys 60, es construïren com vivenda i també com oficines i dipòsits de fabricació de vidre. Però eixes alteracions no impedeixen contemplar la unitat de la casa, encara que sí han afectat les pintures murals de la planta baixa i el paviment d'algunes estàncies. De tota manera la planta principal, la primera, i el sostre de l'escala mantenen, amb els deterioraments propis del temps i l'abandonament, les pintures murals que li proporcionen a la casa una singularitat rellevant. Eixes pintures, més la sala obscura adjunta, semblen manifestar que allí es reunien o celebraven sessions algunes de les lògies maçòniques que tan proliferaren per l'àrea de Xàtiva durant els segles XVIII i XIX ¹. En qualsevol cas, fóra o no un lloc de reunió sectària, les pintures són un exponent

¹ VIDAL i VIDAL, Josep-Vicent. *Els frescos de la Casa Santonja -Palau dels Marau. Un temple maçó del segle XIX en l'Olleria (València)*. Archivo de Arte Valenciano, València 2004, núm. LXXXV. L'autor ens apropa a les distintes figures (continents, signes astrològics, figures representant la pau, la guerra, la ciència, la religió -aquesta lògicament sense cap símbol cristià, una flama sobre el cap i un llibre amb la inscripció "la ley" expressen la concepció que sobre el tema tenien els propietaris de la casa-, el mèrit personal, la unió, ...) que retraten notòriament l'actitud dels pobladors vers els temes transcendentals de l'existència.

clar de les tendències científiques i liberals de molts il·lustrats lliurepensadors de l'època. També presenten algunes vessants interessants sobre l'orige o idees dels propietaris (en un dels gran panels poden contemplar una vista del Bunyol de principis del XIX i en una altra pintura una visió idíl·lica del Malecón de l'Havana – originari de Bunyol era el primer Marau i a l'Havana va residir temporalment-)

Darrerament s'ha produït una intervenció municipal per tal de reparar el sostre de l'andana, intervenció poc afortunada per cert, i impedir les goteres que tant afectaren. Cal dir però que la reparació no ha estat total ja en que bona part de l'ala esquerra i dreta, així com de les dependències del pati-hort no s'ha executat la reparació.

L'edifici per tant pot presentar-se com model de la forma de viure d'una determinada classe social dels segles XVIII i XIX, la burgesia liberal i progressista, i com a immoble representatiu d'unes construccions ambiciosos derivades dels beneficis econòmics de propietaris rurals amb aspiracions socials.

A escassos metres del Palau es troba l'església parroquial que presenta una portada barroca amb la imatge de la Magdalena en actitud seient. Aquesta portada sembla que es construí com recordatori de la mortaldat d'agermanats durant aquella revolta. El carnatge de centenars de veïns del poble i dels voltants, que estaven refugiats dins el temple, és una pàgina històrica cabdal per comprendre la violència d'una conflagració civil com aquella dels inicis del segle XVI. A més l'estampa de la Magdalena en una postura gens habitual propicien que en el cas d'una intervenció pròxima es tinga present la importància de l'església i referent del casc antic.

Conclusions

1. La Casa Santonja, o Palau dels Marau, del carrer Ravalet núm. 11 de l'Olleria reuneix les condicions per tal de ser considerat un monument singular i rellevant. En eixe sentit convidem a l'Ajuntament de l'Olleria, com a propietària i màxima institució local, a promoure la declaració com Bé de Rellevància Local o la de Bé d'Interés Cultural, així com recordar-li el deure de conservar l'immoble, garantint-ne la seua vigilància per evitar danys, l'abocament de fems i altres elements que puguen afectar l'edifici.
2. Caldria realitzar urgentment obres de recolzament i reparació de l'edifici, especialment culminant el reparament del sostre en les ales de l'edifici encara amb desperfectes greus i en els habitacles que donen al pati.

3. Seria convenient restaurar a la seua disposició originària la planta baixa, fent desaparèixer els tabics i intervencions estranyes que es realitzaren al voltant dels anys 60 del segle passat.
4. La intervenció reparadora de pintures i sòls podria servir per recuperar l'edifici una disposició i conjunció que actualment queda malparada.
5. La proposta municipal d'establir un Museu del Vidre seria plenament satisfactòria perquè uniria la singularitat d'un edifici a la tradició artesanal i industrial de la població. En eixe sentit, i encara que els models semblen ser dels esmentats anys 60, recomanen que no es menystinguen les mostres i exemplars que actualment esta allí abandonats.
6. Sembla, per informació rebuda de responsables municipals i estudiosos del tema, que una part important del mobiliari podria recuperar-se fàcilment. Caldria, una vegada reparada la casa, que eixos mobles retornen al seu lloc originari, es dedique o no l'espai a museu vidrier.
7. En el supòsit d'una restauració i posterior ús museístic del Palau seria convenient que es tinguera present la vàlua històric i arquitectònica de l'església i dels fets allí ocorreguts durant la Guerra de les Germanies. Per tant caldria reservar un espai, en l'hipotètic Museu, per a recordar els transcendents moments que allí mateix es visqueren.
8. El Consell Valencià de Cultura, com institució estatutària consultiva i assessora en matèria de cultura de les institucions públiques valencianes, està disposada a assessorar a l'ajuntament de l'Olleria o a la institució pública que es fera càrrec de la intervenció en el immoble en tot allò que estimen d'interés.
9. Aquest informe es lliurarà al Col·lectiu "l'Olla", associació peticionària, així com a l'ajuntament de l'Olleria, al Conseller de Cultura, Educació i Esport, a la Diputació Provincial de València i a la Federació Valenciana de Municipis i Províncies.